

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 10.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.48>

УДК: 338.48

К. С. Джунковська,

к. е н., доцент кафедри міжнародного менеджменту,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0473-3119>

К. Й. Пугачевська,

к. е н., доцент, доцент кафедри менеджменту, управління економічними

процесами та туризму, Мукачівський державний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0921-6583>

ГЛОБАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

K. Dzhunkovska,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of International

Management, State University of Trade and Economics

K. Pugachevska,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Management, Economic Processes Management and Tourism,

Mukachevo State University

GLOBAL TRANSFORMATIONS IN INTERNATIONAL TOURISM

У статті проаналізовано ключові трансформації у сфері міжнародного туризму в умовах постпандемічного відновлення. На основі даних Всесвітньої туристичної організації, Світової організації торгівлі та Всесвітнього економічного форуму проаналізовано ключові індикатори розвитку міжнародного туризму та виявлено нерівномірність його відновлення у розрізі окремих країн та регіонів. На основі результатів рейтингування країн за індексом розвитку подорожей і туризму (TTDI) ідентифіковано ключові зрушення у розвитку міжнародного туризму. Визначено роль цифровізації, інновацій і сталого розвитку у формуванні конкурентоспроможності туристичних напрямків. Визначено основні виклики, з якими, найімовірніше, зіштовхнеться туристична індустрія у короткостроковому періоді. Наголошено на необхідності адаптації туристичної політики до глобальних викликів з метою забезпечення стійкого розвитку галузі.

The article examines the current global transformations in the sphere of international tourism, which are taking place in the context of the post-pandemic recovery of the world economy. It is determined that the tourism sector, as a component of the global services market, plays a key role in the formation of GDP, employment and the development of related industries. In 2024 a full-fledged recovery of international tourism was recorded after the COVID-19 pandemic: the number of international tourist arrivals reached almost 1.4 billion, and tourism revenues amounted to 1.7 trillion USD. Along with the positive dynamics of the main indicators of international tourism development, significant changes are also observed in the market, caused by the growing role of digital technologies and innovations, changes in the behavioral reactions of consumers of tourism services, the challenges of sustainable development and environmental sustainability, geopolitical and economic risks, etc. Based on data from the World Tourism Organization, the World Trade Organization, and the World Economic Forum, key indicators of international tourism development were analyzed. Key trends in the

development of international tourism have been formulated on the basis of the results of the ranking of countries according to the Travel and Tourism Development Index (TTDI). The pandemic has triggered a transformation in consumer tourism preferences, driven by post-pandemic awareness, with a heightened focus on safety, personalized experiences, and local engagement. It was concluded that global challenges, such as economic inequality, environmental threats and digital transformation, require proactive policies from governments and international organizations to ensure sustainable, inclusive and adaptive development of the tourism sector in the future. The future success of the tourism sector will largely depend on the ability of key stakeholders to swiftly adapt to change, implement forward-looking strategies, and actively contribute to the development of a resilient and inclusive global tourism model.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична діяльність, пандемія COVID-19, глобальні трансформації, цифровізація.

Key words: international tourism, tourism activity, COVID-19 pandemic, global transformations, digitalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Туристичний ринок, як складова світового ринку послуг, характеризується динамічним розвитком. Туристична система завдяки мультиплікаційним ефектам забезпечує зростання суміжних видів економічної діяльності, а відтак формує робочі місця, сприяє розвитку транспортної інфраструктури й дорожнього будівництва, сприяє виробництву товарів споживчого призначення й засобів зв'язку тощо. 2024 рік ознаменувався відновленням сфери туризму вперше після найглибшої кризи в історії, що була спричинена спалахом пандемії COVID-19. Так, у 2024 р. у світі було зафіксовано майже 1,4 млрд. іноземних туристів, а надходження від міжнародного туризму перевищили позначку у 1,7 трлн. дол

США [2]. Відновлення міжнародного туризму також підтверджують показники суміжних галузей: за даними UN Tourism Tracker, обсяги міжнародних авіап перевезень і попит на пасажирські перевезення практично досягли допандемічного рівня у жовтні 2024 р. Попри позитивну динаміку основних індикаторів розвитку, на туристичному ринку спостерігаються і суттєві зміни, зумовлені зростанням ролі цифрових технологій та інновацій, зміною поведінкових реакцій споживачів туристичних послуг, викликами сталого розвитку та екологічної стійкості, геополітичними та економічними ризиками тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі дослідження міжнародного туристичного ринку мають багатовимірний формат і акцентують увагу на цифровізації в туристично-рекреаційній діяльності (Мазаракі А. [8], Бойко М. [8], Охріменко А. [8], Головня О. [6], Леонтєв І. [6]), досвіді окремих країн та регіонів у розвитку міжнародного туризму (Кириченко О. [7]) та специфіці імплементації цього досвіду в реаліях України в умовах повоєнного відновлення (Остіан З. [9], Ніколаєнко Д. [9]). Сучасні тенденції розвитку сфери туризму перебувають у фокусі дослідницької політики таких міжнародних організацій, як ВТО [1], ВЕФ [4], Світового Банку [3], Всесвітньої ради з подорожей і туризму [5] та ін. Разом з тим, тенденції постпандемічного відновлення у сфері міжнародного туризму потребують більш комплексного дослідження з урахуванням існуючих викликів та загроз у досліджуваній галузі.

Постановка завдання. Метою статті є ідентифікація глобальних трансформацій у сфері міжнародного туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Туризм є одним із секторів економіки, що найбільш динамічно розвивається і формує суттєвий внесок у ВВП й експорт країн світу. За даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО), у 2024 р. сектор подорожей і туризму забезпечував майже 10% світового ВВП, створивши понад 330 млн. робочих місць (або 10,6% зайнятості). Згідно статистичних

даних (рис. 1), найбільший вплив сфера туризму має на країни Карибського басейну (17,6% та 15,7% у ВВП та зайнятості відповідно). У Європі сфера туризму забезпечує 9,6% ВВП та 9,9% зайнятості.

За прогнозами ВТО, до 2034 р. внесок сектора подорожей і туризму у світовий ВВП становитиме 16 трлн. дол. США, або 11% світового ВВП.

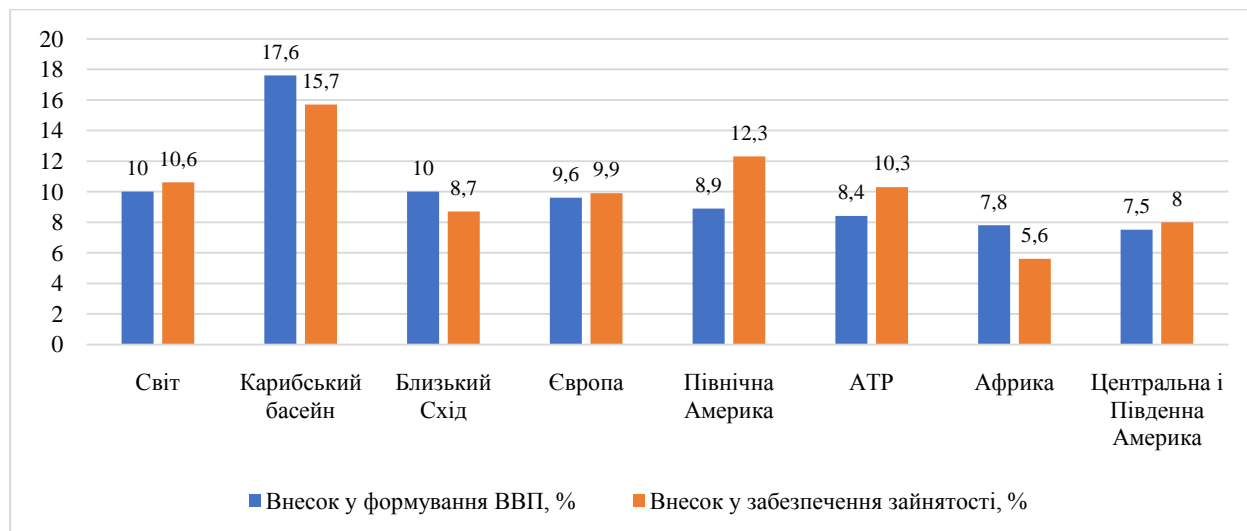


Рис. 1. Внесок сфери туризму у формування ВВП та забезпечення зайнятості у розрізі регіонів у 2024 р., %

Примітка. АТР – Азійсько-Тихоокеанський регіон.

Джерело: побудовано за даними [1; 2].

За даними прес-релізу Всесвітньої туристичної організації, у 2024 р. спостерігалось відновлення міжнародного туризму після пандемії COVID-19. У 2024 р. у світі було зафіксовано приблизно 1,4 млрд. іноземних туристів, що на 11% (140 млн осіб) більше порівняно з 2023 р. (рис. 2). Таке зростання було досягнуто завдяки стійкому попиту на туристичні послуги після пандемії, високій активності основних ринків-джерел у всьому світу, а також поступовому відновленню туристичних напрямків в Азії та Тихоокеанському регіоні. Зросли також надходження від міжнародного туризму у 2024 р. на 198 млрд. дол. порівняно з 2023 р., досягши позначки у 1,7 трлн. дол. США.

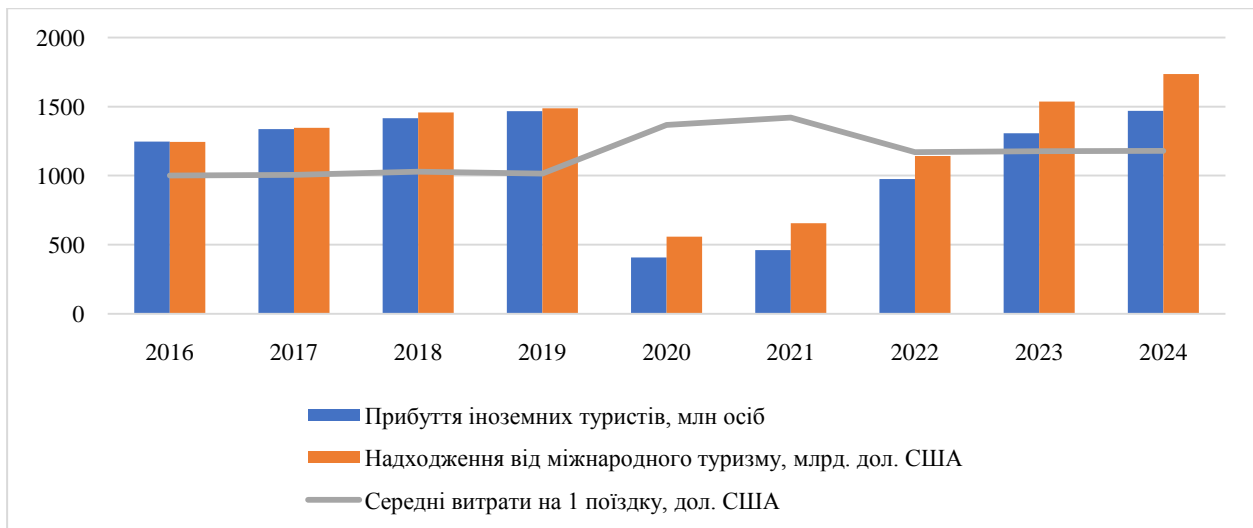


Рис. 2. Динаміка окремих індикаторів розвитку міжнародного туризму у 2016-2024 рр.

Джерело: побудовано за даними [2].

Експорт туристичних послуг у 2024 р. склав 2030 млрд. дол. США, що становить 6% у загальносвітовому експорті, та 23% у експорті послуг. За даними Світового Банку (СБ), у IV кварталі 2024 р. річне зростання обсягів торгівлі послугами у сфері туризму склало 12% (рис. 3). У I кв. 2025 р. витрати туристів продовжили демонструвати стабільне зростання в багатьох країнах, зокрема в Європі, а також в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. За даними ВТО, Японія зафіксувала зростання туристичних надходжень на 34%, що, найімовірніше, зумовлено девальвацією японської єни; зростання також зафіксовано в Непалі та Республіці Корея: на 18% та 14% відповідно.

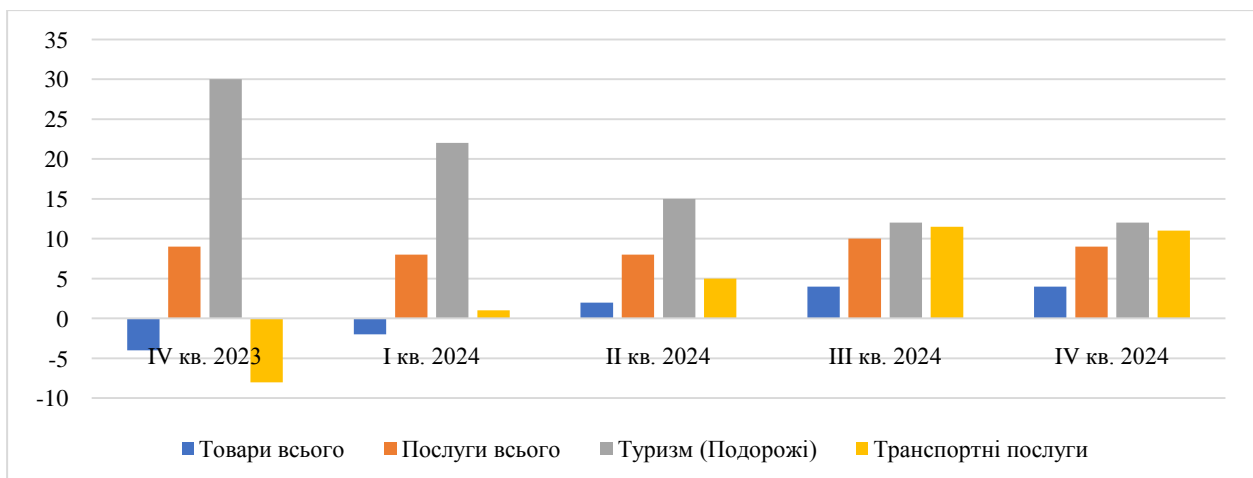


Рис. 3. Середньорічна зміна обсягів торгівлі товарами та окремими видами послуг, %

Джерело: побудовано за даними [3].

Попри досягнення глобального відновлення туристичної сфери у 2024 р., результати суттєво відрізняються за регіонами: Європа, Близький Схід і Африка перевищили допандемічні показники, в той час як Америка наближається до них (-2,6 %). Країни Азії та Тихоокеанського регіону перебувають на 12,9% нижче рівня 2019 р. через більш повільне зняття обмежень у сфері туризму. Близький Схід залишається регіоном із найвищими темпами зростання порівняно з 2019 р., зокрема кількість міжнародних прибуттів у цей регіон у 2024 р. зросла на 32% порівняно з допандемічним рівнем.

Європа, як найбільший туристичний регіон світу, у 2024 р. прийняла 747 млн. міжнародних туристів, що на 1% більше порівняно з 2019 р. і на 5 % більше, ніж у 2023 р. Такий результат був забезпечений, насамперед, завдяки високому внутрішньорегіональному попиту. Усі субрегіони перевищили допандемічні показники, за винятком Центральної та Східної Європи, де багато напрямків досі зазнають негативного впливу затяжної агресії Росії проти України. Загалом 21 європейський напрямок перевищив допандемічні показники у 2024 р. Найвищі темпи зростання у Європі протягом 2024 р. зафіксовано в Албанії (+80%), Андоррі (+35 %), на Мальті (+29%), в Сербії (+29 %), Португалії (+18%), Данії (+17%).

Очікується, що у 2025 р. кількість міжнародних туристичних прибуттів зросте на 3-5% порівняно з 2024 р. за умови подальшого відновлення Азійсько-Тихоокеанського регіону та стабільного зростання в більшості інших регіонів [1] Цей попередній прогноз ВТО базується на припущенні про сприятливість глобальних економічних умов, зниження інфляції та деескалацію геополітичних конфліктів.

Показовими є також результати рейтингування, проведеного Всесвітнім економічним форумом (ВЕФ) [4] у розрізі 119 країн, за індексом розвитку подорожей і туризму (TTDI) у 2024 р. TTDI оцінює сукупність факторів і політик, що сприяють сталому й стійкому розвитку сектору туризму і подорожей, який у свою чергу, робить внесок у розвиток країни.

Примітно, що згідно методології ВЕФ, ТТДІ розраховується на основі 5 груп показників (сприятливе середовище; політика та умови у сфері туризму та подорожей; інфраструктура та послуги; ресурси; сталий розвиток), що охоплюють 17 компонент та 102 індивідуальних індикатори.

Таблиця 1. Динаміка міжнародних туристичних прибуттів у розрізі регіонів

Група країн/ регіон	Млн осіб						Зміна по кварталах, 2024/2019, %			
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	I кв	II кв	III кв	IV кв
Світ	1465	406	460	975	1305	1445	-2,1	-3	-1,4	1,6
Економічно розвинені країни	776	221	240	546	716	775	-0,4	17,5	15,8	27,3
Країни, що розвиваються	689	186	220	429	589	670	-3,8	-1,4	-0,1	2
У розрізі регіонів (за класифікацією ВТО)										
Європа	742,4	239,4	301,3	609,5	708,4	747,3	2,2	1	-0,6	1,4
АТР	362,7	58,9	26,7	93,3	237,7	315,9	-18,5	-16,9	-9,2	-6,3
Америка	219,3	69,7	81,8	157,2	200,1	213,5	-0,2	-6,3	-4,5	0,4
Африка	68,8	18,8	19,9	47,2	65,6	73,6	5,9	6,6	5,7	11,7
Близький Схід	71,6	19,4	30,5	68	93,5	94,8	42,3	26,1	25,4	40,2

Примітка. АТР – Азійсько-Тихоокеанський регіон.

Джерело: побудовано за даними [2].

Дані рейтингу ВЕФ засвідчили, що попри постпандемічне зростання сектору подорожей і туризму, його відновлення має нерівномірний характер. Незважаючи на те, що 71 із 119 економік, включених до рейтингу ТТДІ, покращили свої показники у 2024 р. порівняно з 2019 р., середній бал індексу перевищує допандемічний рівень лише на 0,7%. Окремі показники у розрізі країн свідчать про відновлення глобального попиту на подорожі та туризм, що супроводжується зростанням пропускнуої спроможності авіасполучень і рівня глобальної транспортної спроможності, підвищенням міжнародної відкритості, а також зростанням інвестицій у природні та культурні об'єкти, які генерують туристичні потоки.

Варто зазначити також, що Європа, Азійсько-Тихоокеанський регіон, а також економіки з високим рівнем доходу характеризуються більш

сприятливими умовами для розвитку сектору подорожей і туризму. Серед 30 найвищих показників у рейтингу TTDI 2024 р., 26 належать країнам із високим рівнем доходу, 19 – розташовані в Європі, 7 – в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, 3 – в Америці та 1 – у регіоні Близького Сходу та Північної Африки.

Найвищі позиції в індексі TTDI посіли Сполучені Штати Америки, Іспанія, Японія, Франція, Австралія, Німеччина, Велика Британія, Китай, Італія та Швейцарія (табл. 2). Завдяки таким перевагам, як сприятливе бізнес-середовище, відкритість у сфері подорожей, розвинена інфраструктура транспорту, туризму та ІКТ, а також наявність природних, культурних і ділових туристичних ресурсів, топ-30 країн рейтингу забезпечили понад 75% ВВП туристичної галузі у 2022 р. та 70% її зростання у період з 2020-2022 рр.

Таблиця 2. Результати рейтингування країн за індексом розвитку подорожей і туризму (TTDI) у 2024 р.

Ранг	Країна	Значення	Ранг	Країна	Значення	Ранг	Країна	Значення
1	США	5,24	11	Канада	4,81	27	Польща	4,40
2	Іспанія	5,18	12	Португалія	4,78	29	Туреччина	4,39
3	Японія	5,09	13	Сінгапур	4,76	33	Чехія	4,31
4	Франція	5,07	14	Республіка Корея	4,74	45	Грузія	4,14
5	Австралія	5,00	15	Австрія	4,65	48	Ізраїль	4,10
6	Німеччина	5,00	16	Нідерланди	4,64	60	Чорногорія	3,96
7	Велика Британія	4,96	17	Данія	4,63	66	Албанія	3,87
8	Китай	4,94	18	ОАЕ	4,62	72	Вірменія	3,73
9	Італія	4,90	19	Швеція	4,57	76	Шрі Ланка	3,69
10	Швейцарія	4,81	20	Фінляндія	4,52	88	Молдова	3,53

Примітка. Значення варіюється від 1 до 7, де 1 – найгірше значення, 7 – найвище значення.

Джерело: побудовано за даними [4].

Показово, що підвищення доступності Інтернету, розширення покриття мобільним зв'язком і використання цифрових платіжних систем сприяли зростанню індикаторів за компонентом «Готовність до використання ІКТ» на 7,2%, що свідчить про подальшу цифровізацію туристичних послуг.

Таким чином, упродовж пандемії відбулися непомітні, але суттєві трансформації у споживчих звичках і моделях поведінки споживачів

туристичних послуг, що є наслідком активного впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя [6], змін у структурі та динаміці міжнародних економічних відносин [8], а також геополітичних зрушень [9], які визначають потенційні вектори розвитку світових ринків товарів і послуг. Зазначені детермінанти здатні істотно впливати на темпи та характер економічного розвитку сфери туризму, яка є високочутливою до коливань у зовнішньому бізнес-середовищі.

Пандемія зумовила трансформацію туристичних уподобань споживачів, пов'язану з постпандемічною свідомістю, акцентом на безпеку, індивідуалізацію досвіду та локальні враження. Так, зросла зацікавленість туристів у екологічно відповідальному туризмі, сільських мандрівках і філантуристичних ініціативах. Показовими є результати опитування, проведеним Всесвітньою радою з подорожей та туризму [5], згідно з яким 52% споживачів частіше обирають відпочинок на природі порівняно з допандемічним періодом; 69% мандрівників віддають перевагу менш популярним напрямкам, 72% прагнуть зробити внесок у розвиток місцевих громад під час своїх подорожей, а 59% виявляють інтерес до філантуризму.

Після подолання безпрецедентного шоку, спричиненого пандемією COVID-19, туристична галузь найімовірніше зіштовхнеться з новими викликами, які обумовлені економічними, екологічними й технологічними факторами. Варто також відмітити дедалі зростаючий вплив геополітичних викликів на розвиток сфери туризму. Зокрема війна між Ізраїлем та ХАМАС суттєво впливає на розвиток туристичної діяльності на Близькому Сході, а війна в Україні не лише перешкоджає відновленню туризму у Європі, а й спонукає до пошуку альтернативних напрямків. Незважаючи на продовження активної фази бойових дій на території України, поступово формується власна та унікальна (з точки зору умов формування) модель інтеграції України у світовий туристичний ринок, що проявляється через активізацію внутрішніх туристичних потоків, наближення до європейських стандартів і

практик, фокус на інклюзивність, пам'ять, екологічну й гуманітарну ціль туризму, транскордонне партнерство тощо.

З огляду на зростаючий внесок індустрії туризму у розвиток економіки, першочерговості набувають питання реалізації її потенціалу у сферах охорони здоров'я, соціально-економічного прогресу, глобальної взаємозалежності та технологічних інновацій. Відтак, туристична сфера повинна ставати більш сталою, інклюзивною й стійкою, фокусуючись на таких аспектах, як збереження природного середовища, орієнтація на потреби місцевих громад у процесі розвитку, розширення відкритості до подорожей і забезпечення відповідального та безпечного впровадження технологій. Водночас ефективна реалізація цих принципів вимагає широкої співпраці між усіма зацікавленими сторонами. До них належать як учасники галузі, так і представники суміжних секторів, державні установи (зокрема туристичні та природоохоронні органи на національному та місцевому рівнях), інститути громадянського суспільства та міжнародні організації.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Таким чином, проведений аналіз дозволив ідентифікувати такі ключові тренди у сфері міжнародного туризму, як: досягнення показників міжнародних туристичних прибуттів та надходжень від міжнародного туризму до допандемічного рівня; поступове відновлення пасажирських авіаперевезень; зростаючий дефіцит персоналу в сфері туризму; поява інноваційних туристичних продуктів; зміна запитів споживачів туристичних послуг з фокусом на безпеку та здоров'я, дистанційованість, есенціалізм, персоналізацію, зміцнення принципів сталого розвитку тощо. Вищенаведені тенденції призводять до змін, а подекуди і до кардинальних трансформацій у туристичній сфері, впливаючи на ринкову кон'юнктуру, ключові засади функціонування та напрями розвитку індустрії. Основні гравці туристичного бізнесу змушені адаптуватись та реагувати на існуючі тенденції та виклики з метою утримування власної конкурентоспроможності.

Окрім підвищення готовності до реагування на майбутні глобальні виклики, зокрема економічну нерівність, екологічні загрози, пов'язані зі зміною клімату та забрудненням, технологічні інновації та посилення глобальної взаємозалежності, сектор подорожей і туризму також може відігравати важливу роль у подоланні цих викликів. Для повного розкриття потенціалу туризму у вирішенні зазначених глобальних проблем уряди та ключові зацікавлені сторони мають зайняти більш проактивну позицію у частині сприяння стійкості, інклюзивності та орієнтованості на сталий розвиток сфери туризму у довгостроковій перспективі.

Подальші розвідки у сфері глобальних трансформацій міжнародного туризму мають широкі перспективи з огляду на динамічний характер змін, спричинених як зовнішніми викликами (пандемії, кліматичні загрози, геополітична нестабільність), так і внутрішніми тенденціями галузі та можуть бути сфокусовані на таких напрямках, як цифровізація та віртуалізація туристичних послуг та підходах до забезпечення сталого розвитку у сфері туризму.

Література

1. International Tourism Highlights 2024. UNWTO. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284425808> (дата завершення: 12.09.2025).
2. International tourist arrivals recover pre-pandemic levels in 2024. *World Tourism Barometer*. Vol. 23. Issue 1. URL: <https://www.untourism.int/un-tourism-world-tourism-barometer-data> (дата завершення: 14.09.2025).
3. Twining-Ward L. Pio A., Suris Coll Vinent A. Bellas Suarez P. *Tourism Watch (June 2025 Edition)*. Washington, D.C. : World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099449307032537375> (дата звернення: 16.09.2025).
4. Travel & Tourism Development Index 2024. World Economic Forum. URL:

https://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_and_Tourism_Development_Index_2024.pdf (дата звернення: 16.09.2025).

5. Trending in travel: Emerging consumer trends in Travel & Tourism in 2021 and beyond. URL: https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/Trending_In_Travel-Emerging_Consumer_Trends-231121.pdf (дата звернення: 16.09.2025).

6. Головня О., Леонтьєв І. Сучасні пріоритети цифрової трансформації в туристично-рекреаційній індустрії. Сучасні пріоритети цифрової трансформації в туристично-рекреаційній індустрії. *Економіка та суспільство*. 2025. (72). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-100> (дата звернення: 16.09.2025).

7. Кириченко О. Порівняльний аналіз міжнародного туризму в країнах Європи: досвід різних регіонів та країн. *Економіка та суспільство*. 2024. (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-56> (дата звернення: 16.09.2025).

8. Мазаракі А.А., Бойко М.Г., Охріменко А.Г. Трансформації туристичної системи в умовах цифровізації. *Економіка України*. 2021. № 12. С. 3-21. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.12.003>

9. Остіан З., Ніколаєнко Д. Відновлення міжнародної торгівлі туристичними послугами в Україні у повоєнний період. *Збірник наукових праць «Вчені записки»*. 2024. № 34(1). С. 171-186. http://doi.org/10.33111/vz_kneu.34.24.01.15.103.109 (дата звернення: 15.09.2025).

References

1. UNWTO (2024), “International Tourism Highlights 2024”, available at: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284425808> (Accessed 12 September 2025).

2. UNWTO (2024), “International tourist arrivals recover pre-pandemic levels in 2024”, *World Tourism Barometer*, vol. 23(1), available at:

<https://www.untourism.int/un-tourism-world-tourism-barometer-data> (Accessed 14 September 2025).

3. Twining-Ward, L. Pio, A. Suris Coll Vinent, A. and Bellas Suarez, P. (2025), *Tourism Watch* (June 2025 Edition), World Bank Group, Washington, D.C., USA, available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099449307032537375> (Accessed 16 September 2025).

4. World Economic Forum (2025), “Travel & Tourism Development Index 2024”, available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_and_Tourism_Development_Index_2024.pdf (Accessed 16 September 2025).

5. WTTC (2021), “Trending in travel: Emerging consumer trends in Travel & Tourism in 2021 and beyond”, available at: https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2021/Trending_In_Travel-Emerging_Consumer_Trends-231121.pdf (Accessed 16 September 2025).

6. Holovnia, O. and Leontiev, I. (2025), “Modern priorities of digital transformation in the tourism and recreation industry”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 72. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-100>.

7. Kyrychenko, O. (2024), “Comparative analysis of international tourism in European countries: experience of different regions and countries”, *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-56>.

8. Mazaraki, A.A. Boiko, M.H. and Okhrimenko, A.H. (2021), “Transformations of the tourism system under digitalization conditions”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 3-21. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.12.003>

9. Ostian, Z., and Nikolaienko, D. (2024), “Recovery of international trade in tourism services in Ukraine in the post-war period”, *Zbirnyk naukovykh prats “Vcheni zapysky”*, vol. 34(1), pp. 171-186. http://doi.org/10.33111/vz_kneu.34.24.01.15.103.109.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2025 р.